

Список використаних джерел

1. Положення про порядок формування та зберігання обов'язкових резервів банками України та філіями іноземних банків в Україні, затверджене Постановою Правління НБУ № 806 від 11.12.2014 року.
2. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua>.
3. Лобозинська С. М. Особливості застосування НБУ резервних вимог у регулюванні банківництва / С. М. Лобозинська // Науковий вісник Ужгородського університету: Ужгород. – Видавництво УжНУ «Говерла», 2010. – Спецвип. 29. – Ч. 2. – С. 292–296. – (Серія: Економіка).
4. Вишивана Б. М., Щуревич О. І. Обов'язкові резервні вимоги – монетарний механізм регулювання грошового ринку / Б. М. Вишивана, О. І. Щуревич // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.10. – С. 164–174.

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ В УКРАЇНІ ВІДПОВІДНО ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ (SREP)

Щеглюк Максим Сергійович, к.е.н.

maksum@kneu.edu.ua

ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

Світова фінансова криза 2008–2009 років стала каталізатором для країн Європейського Союзу до пошуку нової моделі нагляду за банківськими установами. Європейські наглядові органи в особі Європейського центрального банку спільно з національними регуляторами країн ЄС почали здійснювати регулярну оцінку ризиків для кожного банку. Здійснення таких заходів на комплексній основі називається «Процес огляду та оцінки нагляду» (Supervisory review and evaluation Process (SREP)).

Концепція SREP була вперше представлена в 2004 році Базельським комітетом з банківського нагляду. Оновлені правила були запроваджені у всьому ЄС у 2006 році, і до цього часу дотримувались різними національними наглядовими органами з урахуванням специфіки кожної країни. Але починаючи з 2015 року ЄЦБ спільно з наглядовими органами країн ЄС розробив загальні правила проведення оцінки SREP, запровадивши єдину методологію здійснення нагляду [1].

Зокрема, процедура SREP передбачає проведення аналізу, дотримання вимог щодо капіталу та способи, якими банківська установа управляє ризиками. На основі виявлених недоліків, в банк направляється рішення щодо механізмів та шляхів вирішення ситуацій з недостатністю капіталу та недоліками ризик-менеджменту. На основі отриманих рекомендацій банк повинен «виправити» такі недоліки про-тягом певного часу від 3 до 12 місяців, але термін може бути подовжено за рішенням ЄЦБ.

Для забезпечення рівних умов для всіх учасників банківського сектору ЄС, SREP надає наглядовим органам гармонізований набір інструментів для аналізу профілю ризику банку з чотирьох складових, *рис. 1*.

Рис. 1. Гармонізований набір інструментів для аналізу профілю ризику банку за методикою SREP

Проведемо аналіз чотирьох елементів здійснення комплексної оцінки SREP відповідно до методології ЄЦБ [2].

1. Бізнес-модель: наглядові органи оцінюють стійкість кожного банку, тобто, чи має він широкий спектр надаваних послуг або зосереджується лише на декількох напрямках ведення бізнесу. Наприклад, банк, здійснює кредитування суднобудівників і потребує управління цим ризиком.

При проведенні оцінки бізнес моделі банківської установи також враховуються:

- умови ведення бізнесу (рівень конкуренції у банківській сфері; стан законодавства);
- наявність ключових уразливих місць діяльності банку.

Варто зазначити, що ЄЦБ [3, с. 17] визначає такі бізнес-моделі банків:

- депозитний банк (custodian);
- багатопрофільний кредитор (diversified lender) – банк, що надає кредити для різних галузей економіки;
- банк, що спеціалізується на роздрібному кредитуванні (retail lender);
- маленький універсальний банк (small universal bank);
- спеціалізований кредитор (specialised lender) – банк, що здійснює кредитування певної (окремої) галузі економіки;
- універсальний банк (universal bank).

2. Внутрішній контроль та управління ризиками: органи нагляду розглядають організаційну структуру банку, здійснюючи моніторинг органів управління та перевіряючи належне управління ризиками.

Процес перевірки управління ризиками банківської установи здійснюється у три етапи:

Етап 1. Збір інформації, наприклад, через предметний аналіз управління ризиками та гранично допустимого сукупного рівня ризику (RIGA).

Етап 2

- Перевірка виконання вимог Директиви про вимоги до капіталу (CRD);
- Проведення спеціального аналізу, наприклад:

- організаційної структури банку;
- департаменту внутрішнього аудиту;
- відповідності вимогам до капіталу та ліквідності;
- гранично допустимого сукупного рівня ризику банку;
- фінансової звітності банку.

Етап 3 складається з проведення:

- оцінки якості активів;
- корегування результатів Етапу 2 із врахуванням специфіки банку;
- використання результатів предметного аналізу управління ризику та гранично допустимого сукупного рівня ризику банку.

3. *Ризик капіталу*: наглядові органи аналізують, чи має банк достатній запас міцності для покриття втрат, що виникають, наприклад, від кібер-атак на ІТ-систему банку, різке падіння цін на нафту, або позичальники, які не сплачують свої кредити вчасно.

Варто зазначити, що оцінка ризиків капіталу здійснюється об'єднаною наглядовою групою (JST), згідно з вимогами ЄЦБ до Внутрішніх процедур оцінки загальної вартості достатності капіталу (ICAAP), опублікованих 8 січня 2016 р.

4. *Ризик ліквідності та фінансування*: наглядові органи перевіряють здатність банку покривати спеціальні грошові потреби, наприклад, у періоди економічної невизначеності, коли вкладники можуть вилучити з банківської установи набагато більше грошей, ніж зазвичай.

Варто зазначити, що стаття 16 (2) Регламенту єдиного механізму банківського нагляду (SSM) [2] наділяє ЄЦБ такими повноваженнями:

1. вимагати від банківських установ, щоб їх власні резерви (фонди) перевищували нормативи до капіталу;
2. заборонити чи обмежити діяльність банку або мережі банківських установ, або вимагати відокремлення активів, які загрожують надмірним ризиком цілісності банку;
3. вимагати зменшення ризику, притаманного діяльності, банківської установи;
4. вимагати від установ використання чистого прибутку для збільшення власних резервів (фондів);
5. обмежувати або забороняти розміщувати цінні папери акціонерам, членам або власникам інструментів додаткового капіталу 1-го рівня, за умови, що ця заборона не призведе до дефолту установи;
6. усувати будь-кого від керівництва установи у будь-який час.

Незважаючи на використання однієї загальної методології для забезпечення чесного та послідовного нагляду, на сьогодні в методиці SREP є деякі відмінності. Насамперед, це полягає в тому, що спостерігачі від ЄЦБ та національні наглядові органи, разом у спільних наглядових колективах, враховують потенційний вплив банку на фінансову систему, його ризикованість та її місце у банківській системі країн.

Також варто звернути увагу, на комунікаційну політику ЄЦБ, щодо проведення оцінки SREP. Так, ЄЦБ розміщує на офіційному сайті широкий спектр інформаційних матеріалів, як для громадськості так і для банківських установ:

- опубліковано «Путівник до процесу нагляду за банківськими установами» (Guide to banking supervision);
- публікації заяв ЄЦБ щодо політики SREP;
- промови голови та заступника голови Ради з нагляду;

- листи до членів Європарламенту, слухання та обмін думками із членами Європарламенту;
- публікація результатів зустрічей банків із об'єднаними наглядовими групами (JST) (особливо до винесення рішення SREP – діалог із суб'єктами наглядового процесу).

Проведене дослідження дає змогу стверджувати, що європейський досвід регулювання та нагляду за банківськими установами є передовим для України. Зміна підходів до нагляду за банківськими установами посилить ефективність нагляду, внесе зміни до виїзного нагляду в формі інспекційних перевірок, яка в свою чергу буде залежати від розміру банку (його значення для системи) і ризиків установи за зазначеними критеріями.

Список використаних джерел

1. What is the SREP? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.bankingsupervision.europa.eu/about/ssmexplained/html/srep.en.html>.
2. SSM SREP Methodology Booklet [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/pdf/srep_methodology_booklet_2016.en.pdf.
3. Рамковий регламент SSM [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32014R0468>.